

Rygård - landbrug, lystgård og skole

- en bygningshistorisk beskrivelse.

August 2003

Rygård, landbrug, lystgård og skole - en bygningshistorisk beskrivelse.

Indholdsfortegnelse:

Indledning	side 3
Resumé.....	side 3

Bygningshistorien:

Oplysningstiden og landboreformerne	side 5
Det første Ryegaard.	side 7
Lystgård	side 8
Det andet Rygård	side 8
Det tredje Rygård.....	side 10
Grundspekulation og udstykning	side 10
Parken.	side 10
Det fjerde Rygård.....	side 10

Den aktuelle bygningstilstand.....	side 12
------------------------------------	---------

Forslag til restaurering og løbende vedligeholdelse	side 12
Sandstenstrappe mod parken.....	side 13
Trappe mod gården	side 13
Istandsættelse af facader.	side 14
Istandsættelse af tag, render og nedløb	side 14
Indvendig istandsættelse	side 15
Forarealerne mod Bernstorffsvej	side 16
Parken	side 17

Noter.	side 17
-------------	---------

Ejerliste og bygningshistorisk kronologi	side 18
--	---------

Litteraturliste.....	side 19
----------------------	---------

Forslag til undervisningsemner.....	side 20
-------------------------------------	---------

Illustrationer.....	21- 31
---------------------	--------

Indledning

Rygård Internationale Skole og den Katolske Kirke udgør et samlet bygningsanlæg, der omfatter fire hovedelementer: i) kirken, ii) hovedbygningen, iii) skolebygningerne samt iv) haven og de øvrige udenomsarealer.

Hovedbygningen er mest interessant set ud fra et arkitekturhistorisk synspunkt, samtidig med at den også har størst aktuelt behov for istandsættelse. Det ville være ønskeligt om der kunne iværksættes en restaurering, der kunne genskabe bygningens arkitektoniske kvaliteter både i eksteriør og interiør. Derved ville skolens visuelle identitet bliver forstærket og signalere kvalitet og omsorg for såvel materielle som immaterielle værdier.

Hele bygningskomplekset har gennemgået en udvikling over en periode på ca. 200 år og en hensigtsmæssig behandling af bygningerne forudsætter et indgående kendskab til bygningshistorien for at bevare eller genskabe de oprindelige kvaliteter. Både når der foretages løbende vedligeholdelse og ved en eventuel større istandsættelse eller restaurering af bygningerne, må det vurderes, hvordan de brugsmæssige behov kan opfyldes samtidig med at de autentiske kvaliteter bevares eller genskabes.

Denne rapport er udarbejdet på foranledning af Rygård Skole for at få et overblik over kompleksiteten af en sådan opgave. Den bygningshistoriske redegørelse giver en beskrivelse af hovedbygningens udvikling og forandring fra landbrug til lystgård og skole. Den efterfølgende handlingsplan skal medvirke til at give et beslutningsgrundlag for finansiering, projektering og iværksættelse af konkrete bygningsarbejder.

Resumé

Oprindelig blev Rygård opført som en af de mange udflyttergårde under Bernstorff Slot ved stavnsbåndets opløsning. Siden blev jorden udstykket og gården blev lystejeendom for skiftende ejere, der tilhørte det københavnske bourgeoisie.

Således blev Rygård en af mange statelige landsteder i Nordsjælland. Hovedbygningen blev opført i 1803 som grundmuret bygning i nyklassicistisk stil i én etage med høj kælder og heltag med sortglaserede teglsten. Omkring 1866 blev huset ombygget og forhøjet med yderligere én etage, og efterfølgende blev der opført en tilbygning mod syd i 1886. I 1930 blev ejendommen købt af Sct. Michaelstiftelsen og dele af de tidligere økonomibygninger i bindingsværk blev nedrevet til fordel for opførelse af en katolsk kirke i 1935, der blev suppleret med et stort skolekompleks i 1952.

Ved denne lejlighed blev de tidligere hvidkalkede facader pudset i en brun cementpuds, så alle bygningerne fremstod som en helhed, men derved blev hovedbygningens oprindelige historiske karakter betydelig decimeret.

Hovedbygningens hovedstruktur i øvrigt er i store træk bevaret som den fremstod efter om- og tilbygningen i 1886. De historiske interiører er delvis bevaret med stukgesimser og fyldningsdøre og fremtræder med betydelige kvaliteter, der gør rummene særlige velegnede til repræsentative formål, men for at yde den historiske arkitektur fuld anerkendelse vil det være nødvendigt at genskabe den oprindelige rumproportionering ved at fjerne de lette skillevægge. Samtidig kunne de eksisterende kontorfunktioner med fordel indrettes mere attraktivt og hensigtsmæssigt, og skolens lærerværelse kunne eventuelt også med fordel indrettedes i hovedbygningen.

På grundlag af den bygningshistoriske undersøgelse og en vurdering af den aktuelle bygningstilstand anbefales det, at hovedbygningens facader restaureres og hvidmales, så den igen fremtræder i overensstemmelse med den historiske prægning, som hovedbygningen fortjener, samtidig med at den historiske udvikling af hele bygningskomplekset bliver umiddelbart forståeligt og den individuelle karakter af de forskellige bygninger bliver mere fremtrædende.

Der er akut behov for restaurering af sandstenstrappen mod haven. Ved en summarisk besigtigelse ser det ud til, at der er behov for nedtagning af hele trappen og nyhugning af en betydelig del af de oprindelige, nedslidte sandsten inden genopsætning.

Trappen mod gården er relativt ny og udført i en kvalitet, der forsimples bygningens historiske kvalitet. Der har tidligere været en støbejernstrappe, som kan danne inspiration til udformning af en ny trappe, der kan harmonere med bygningens oprindelige arkitektur.

Taget har oprindeligt været teglhængt med sortglaserede vingetagsten, men ved ombygningen i 1867 blev taget belagt med naturskifer. Dele af tagfladerne på mellembygningerne er belagt med eternitskifer og tegl, og det tidligere store ovenlysvindue til tagetagen er tildækket. Tagrendender og nedløb har tidligere været udført i zink, men er udskiftet til plast. Tagbelægningen bærer i det hele taget præg af nedslidning og tagkonstruktionen har tidligere været angrebet af husbukke. Desuden er der mistanke om, at der kan være angreb af råd og svamp i tagfoden. Det anbefales at der påregnes en istandsættelse af tagkonstruktionen og oplægning af nyt naturskifer inden for en nærmere fastlagt årrække. Afhængig af økonomi kunne det vurderes, om det ville være hensigtsmæssigt at foretage en samlet istandsættelse af tag og facader.

Det har stor betydning for kvaliteten af hele bygningsanlægget, at den udvendige belysning og de omgivende arealer fremtræder i overensstemmelse med bygningens arkitektur. Det er ikke tilfældet for øjeblikket. Gårdspladsen er delvis asfalteret og der er udlagt SF betonsten på parkeringsarealerne. Der er trukket el-kabler udvendig til et antal skotlamper, der er opsat tilfældigt på facaderne. Ud mod Bernstoffsvej er der opsat betonstøbte piller med kæder, men toppen på pillerne sidder løst og betonpillerne har ikke den kvalitet, der skulle være kendetegnede for en historisk bygning af Rygårds renommé. Det anbefales at hele gårdspladsen omlægges som en *cour d'honneur*, som det oprindeligt var tilfældet, og at der udarbejdes en plan for nyplantning og fremtidig pleje af parken og de øvrige udenomsarealer. Iværksættelse af de omhandlede arbejder forudsætter en nøje prioritering i forhold til de økonomiske muligheder. Denne rapport udgør et beslutningsgrundlag for vedtagelse af en handlingsplan.

Det er skolens målsætning, at der skabes overensstemmelse mellem kvalitet i undervisning og kvaliteten i de fysiske omgivelser. Det fremgår i øvrigt af undervisningsloven, der trådte i kraft i august 2001, at elever og studerende har ret til et godt æstetisk undervisningsmiljø.. Æstetik i grundskolen handler blandt andet om at få vagt og stimuleret børnenes sanser, så de ikke alene kommer ud af skolen med en intellektuel styrke, men også som hele mennesker med en sanselig kompetence. Arkitekturen og de fysiske omgivelser bør derfor have en kvalitet, der fremmer de æstetiske aktiviteter i skolen.

I et tillæg til rapporten er der udarbejdet forslag til temaer, der eventuelt kan bruges som udgangspunkt for undervisningen på skolen med henblik på at skabe større bevidsthed blandt eleverne om skolebygningernes historie og kvaliteter og dermed skabe et bedre æstetisk undervisningsmiljø.

Bygningshistorien

Oplysningstiden og landboreformerne:

Som statsminister under enevældskongen Frederik d. V var Johan Hartvig Ernst Bernstorff (1712-72) den mand, der fremfor nogen, kom til at sætte præg på sin samtid. Sammen med Adam Gottlob Moltke, senere Ernst Schimmelmann og Christian Ditlev Reventlow udgjorde de den kreds af *excellencer*, der dominerede alt i hovedstaden og medvirkede til at skabe et kulturelt miljø, der kunne stå mål med udviklingen i det øvrige Europa. I oplysningstidens ånd gjaldt det især om at støtte kunst og kulturliv og dermed kaste glans over kongens hof og hovedstaden. Indflydelsen fra udlandet blev større end nogensinde, især fra Frankrig og Tyskland, og der blev skabt en kosmopolitisk holdning på grund af de mange udenlandske kunstnere, der blev kaldt til Danmark. 'Ved fædrelandet forstår vi ikke den stat, hvori vore fædre har levet, ikke heller det land, hvor vi er født og opdraget, men det hvori vi anses som borgere' (1). Samtidens kosmopolitiske holdninger i de betydende kredse i hovedstaden kunne næsten ses som en forløber for den globalisering, der nu er ved at præge udviklingen, og som også er en del af virkeligheden på Rygaard Internationale Skole i dag.

Kongens betroede ministre fik foræret landsteder uden for byen. Således havde Schulin fået Frederiksdal, Moltke fik Bregentved og Bernstorff fik den tidligere Fasangård under det nedlagte Jægersborg Gods og den tilhørende hovmark og overdrev med de hoveripligtige bøndergårde i landsbyerne Gentofte, Ordrup og Vangede.

I 1759-65 opførte Bernstorff så det anseelige Bernstorff Slot med tidens betydeligste arkitekt, Nicolas-Henri Jardin, som arkitekt. Der gik ry af statsministerens palæagtige landsted i Gentofte, der repræsenterede tidens arkitektoniske idealer og introducerede ny-klassicismen i Danmark. J.H.E. Bernstorff havde desuden stor interesse for landbrugets økonomi og ønskede at skabe en rentabel produktion, og med tiden blev lystgården forvandlet til et gods med intensivt drevet landbrug.

Skønt Bernstorff var yderst konservativ, ligesom de øvrige ledende personer omkring enevældskongen, og ikke ønskede at ændre enevældens sociale struktur, blev han alligevel en af foregangsmændene i bondesagen og arbejdede for afskaffelse af hoveriet. Han var den

første, der gennemførte landboreformerne og foranstaltede en udskiftning af jorden i overensstemmelse med *Forordningen af 29 December 1758*, der skulle ophæve hoveriet og give bønderne deres gårde i arvefæste. Bevæggrunden var nok hovedsagelig af økonomisk art, for det ville gavne både godsejeren og bønderne at forbedre dyrkningsformerne og dermed gøre bønderne mere interesserede i at dyrke jorden. Landboreformerne var også fremskyndet af påvirkninger fra udlandet under indflydelse af oplysningstiden, der var en medvirkende årsag til at Bernstorff blev afsat som statsminister og måtte forlade landet, da Struense tog magten i 1770.

Den praktiske ledelse af landbruget på Bernstorff Gods blev forestået af godsforvalter Torkel Baden, der kendte til bøndernes vanskeligheder med at passe deres egne gårde, samtidig med at de skulle opfylde deres hoveriforpligtigelser. På den tid var bebyggelsen hovedsagelig samlet i tre landsbyer med tilhørende marker og overdrev: Gentofte med 21 gårde, Ordrup med 8 og Vangede med 15 gårde. Ved udskiftningen blev der foretaget lodtrækning om fordeling af jordlodderne og udflytningen foregik med megen festivitàs. Torkel Baden har beskrevet hvordan... 'Jordlodderne blev udtagne af tvende små urner, ved to drengebørn, blandt hvilke den ene udtog gårdens nye betegnede navn og nummer, hvormed samme i forvejen var udmærket i marken, og den anden bondens navn, der tilfaldt samme gård' (2). 'Bønderne blev beværtet på det bedste og om eftermiddagen kunne man se dem, med Koner og Børn, i Kisteklæderne vandre ud og tage deres nye Lodder i Øjesyn' (3).

I 1771 havde i alt 22 familier bygget gård på de nye jorder og var flyttet ud af landsbyfællesskabet. I alt blev der udflyttet 42 gårde, der nu 'kun' skulle betale forpagtningsafgift til Bernstorff Gods i stedet for at udføre hoveriarbejde, og de taknemmelige selvejerbønder rejste et mindesmærke for deres velgører. Det blev udformet af billedhuggeren Johs. Wiedewelt som en obelisk i marmor, der blev opstillet ved vejen mod Fredensborg i 1783 (nu Femvejen).

I forbindelse med udarbejdelse af den nye Matrikel og opdelingen af markerne blev der anlagt nye veje, hvoraf den vigtigste var Bernstorffsvej. Her lå de nye gårde på række: Lundehuus, Lundegaard, Ryegaard, Bjerregaard, Sveisgaard, Hesselgaard, Høegsminde, Maltegaard og Breinegaard nede af en stikvej. Det var imidlertid ikke alle de bernstorffske gårde, der blev udstykket som bøndergårde. Ryegård og Lundegård, der oprindeligt blev udskiftet med et tilliggende på henholdsvis 65½ og 66½ tdl. land, fik allerede fra begyndelsen særlig status. Lundegården blev tilskødet en auktionsdirektør Johan Frimodt Lodden, der staks lod opføre en herskabelig hovedbygning i grundmur med teglhængt tag.

Som anerkendelse af sit arbejde som godsforvalter på Bernstorff Gods fik Thorkild Baden overdraget jord i Ryvangen og opførte gården Ryegaard. Baden blev senere udnævnt til inspektør for de kongelige godser ved Vordingborg og ejede kun gården i 5 år inden den blev solgt til en højesteretsassessor Andreas Bruun i 1771, og dermed var gården definitivt overgået til at blive lystgård for det velhavende københavnske bourgeoisie.

De Bernsdorffske gårde er enten nedrevet eller stærkt ombyggede, men gadenavnene i Gentofte kommune bærer navne med reference til de tidligere udflyttergårde og det oprindelige åbne bondeland. Lundegård blev f.eks. nedrevet i 1930-erne til fordel for opførelse af Sct. Lucasstiftelsen, og Ryegaarden er ombygget flere gange i de forløbne 235 år.

Den første Ryegaard.

Torkel Baden havde været tilknyttet Det Kgl. Videnskabernes Selskab, og havde derigennem været engageret i opmålings- og kortlægningsarbejde. Det var blandt andet baggrunden for at han blev ansat som godsforvalter på Bernstorff Gods og blev ansvarlig for gennemførelsen af jordreformerne på godset som de første i landet. Selv fik Torkel Baden Gavebrev af 15 marts 1766 på jord i Ryvangen som anerkendelse for arbejdet med at forbedre fæstebøndernes dårlige forhold og for at forestå udskiftningen (4). Han opførte den nye Ryegaard i de efterfølgende år i bindingsværk med stråtag. Taksationsforretningerne giver en detaljeret beskrivelse af gårdens disponering og indretning, der har haft en kvalitet, der adskiller den fra en helt almindelig bondegård blandt andet på grund af 'gipsede lofter' i de repræsentative rum. Økonomibygningerne lå vinkelret på Bernstorffsvej og mellem de to længer var gårdspladsen hegnet ud mod vejen med stakit og to 'halve porte'. Hovedbygningen lå midtfor, tilbagetrukket fra vejen i overensstemmelse med bygningernes nuværende hoveddisposition.

Som statsminister havde Bernstorff gode forbindelser overalt i Europa og interesserede sig for de internationale strømninger inden for kunst og litteratur. Den tyske digter F.G.Klopstock fik et livsvarigt stipendium i Danmark og fik stor indflydelse på den unge digter Johannes Ewald, der også fik støtte af Bernstorff. I sommeren 1770 boede digteren Johannes Ewald en tid hos Torkel Baden på Ryegaard, hvor han 'laa paa Landet derude' og omgikkes Klopstock og den litterære kreds omkring ham. Senere på efteråret kom han tilbage som reconvalescent indtil foråret 1771, og hans omgang med 'almuen' på landet og naturiagttagelserne fra egnen omkring Ryegaard blev inspiration for hans digtning. Wegner beskriver en høj i parken kaldet 'Johannes Ewalds Høj', der var omgivet af 100-årige gamle træer og hvorfra der var den videste udsigt: '..' ofte har Ewald dvælet her og med Udlængsel i Sindet skuet ud over Sundet med dets forbisejlende Skibe' (5) og han foranledigede opstilling af en mindesøjle i parken med marmorse og rose, der bar Ewald's navn, men åbenbart er den nu forsvundet.

Baden's bror, der blev rektor i Helsingør, var også gæst på Ryegaard og de to brødre diskuterede '..'hvorledes man i Skolerne kunne bibringe Bondestanden de første Begreber om Bondens Pligter som Menneske og Borger og indprente ham Agtelse og Kærlighed for sin Stand'. Diskursen resulterede bl.a. i udgivelse af *Moralsk og politisk Katekismus for Bønderbørn*, der blev uddelt til Godsets børn så længe Thorkel Baden var Godsforvalter (6).

Lystgård

Det første Ryegaard var opført i bindingsværk med stråtag, som et ret beskedent hus på landet, men den voksende velstand i den florissante periode i sidste halvdel af 18. århundrede og de første år af det 19. århundrede gav økonomiske muligheder for at udvikle en særlig landstedsarkitektur i overensstemmelse med tidens fremmeste idealer, der lagde vægt på at skabe en nær sammenhæng mellem bygningerne og det omgivende landskab og park. Hvad der blev tjent på oversøisk handel i 1770'erne og begyndelse af 1780-erne, ikke mindst på

grund af den danske neutralitet under den nordamerikanske frihedskrig (1776-83), blev for en stor del omsat i byggeri, og på det grundlag blev der opført en lang række lystgårde nord for København. Det blev mere og mere almindeligt for overklassen 'at tage paa Landet' til deres 'lystgårde' med tilhørende landbrug. Blandt de toneangivende kredse, der havde råd og overskud, blev det en flugt ud af byen for at leve 'i pagt med naturen' og samtidig drage økonomisk fordel af den tilhørende landbrugsdrift.

Ved salget i 1771 til Generalauditør Andreas Bruun, blev Rygård én af de mange lystgårde for det københavnske bourgeoisie, der blev bygget i denne florissante handelsperiode. Supercargo Christian Prytz fra Det asiatiske Compagni ejede Rygård i perioden 1783-95. En kollega fra kompaniet, supercargo Carel Chr. Ernst ejede Store Mariendal ved Strandvejen i årene 1775-81 og kasserer i kompaniet, Jacob Holm, købte en grund, der blev udstykket fra Rygård's jorder og opførte her det første Søholm.

Det andet Rygård (1803).

Ditlev von Eggers, der ejede Rygård fra 1795 til 1810, opførte en ny grundmuret hovedbygning i 1803 i overensstemmelse med samtidens nyklassicistiske arkitektoniske formsprog, der dikterede et aksefast anlæg med symmetrisk arrangement af plan og facader omkring hovedindgangen. Bygningen er senere forhøjet og tilbygget, men rumopdeling af kælder og bel-étagen fra 1803 er bevaret i den nuværende hovedbygning.

Hovedbygningen blev opført med sokkel og dørindfatning i bornholmsk sandsten i én etage med høj kælder. Over hoveddøren mod gården var der konsolbåren fordakning og til parken udgang til en monumental, svungen trappe med to løb, ligeledes i sandsten. Facaderne fremstod pudsede og hvidkalkede med en fast vinduestakt. Taget var teglhængt med sortglaserede vingeteglsten. Den fuldendte symmetri blev understreget af tre kviste og to runde kviste i begge tagflader samt to skorstenspiber. Arkitekturen var meget lig Palæet i Skodsborg (7) og den nærliggende Lundegaard, der ligeledes fremstod som et trefløjet anlæg omkring en åben gårdplads med en grundmuret hovedbygning på 7 fag i midteraksen (8).

Hovedbygningens indretning er nøje beskrevet i brandtaksationerne, og bygningen er gengivet på tegning og fotografi. Hoveddøren lå et par trin over gårdens niveau med indgang til en vestibule, hvorfra der førte en bred trappe op til stueétagen. Den tre-fags havestue lå midt for trappen, desuden var der spisestue og seks forskellige værelser. Køkkenet og domestikværelserne var i kælderen, og i tagétagen seks værelser med skråvægge, hvert værelse med egen tagkvist. Øverst et magasinloft med to kviste med runde vinduer.

Samtidig med opførelsen af den nye hovedbygning til Rygård blev der opført en række lystgårde i samme arkitektoniske formsprog, deriblandt Hellerupgård (1802, nu nedrevet), Sophienholm (1803) og Øregård (1806), alle tre med den franske arkitekt Rameé som arkitekt, og Søholm (1802-09) med C.F.Hansen som arkitekt. Disse celebre gårde blev toneangivende for den samtidige arkitektoniske udvikling og havde på forskellig måde direkte indflydelse på Rygård på grund af familiemæssige relationer eller på grund af en stærk gensidig inspiration blandt de toneangivende kredse.

Søholm må regnes for en af de mest markante hovedbygninger i kraft af C.F.Hansen's reputation. Huset blev opført i 1802 af den velhavende købmand Joseph Natan David efter tegning af Hansen, men muligvis med hans elev, Peder Malling, som udførende bygmester. De to sidepartier er tilføjet i 1860-erne, men den oprindelige del er stort set bevaret i den oprindelige udformning og fornemt restaureret i 1982-84 (9).

Johannes Søbøtker, der netop var hjemvendt som guvernør på Skt Thomas opførte en ny hovedbygning på Øregård og valgte Joseph-Jacques Ramée som arkitekt. Han havde i forvejen arbejdet for Søbøtkers kolleger, storkøbmændene Constantin Bruun og Eric Erichsen, og Øregård har da også store ligheder med Sophienholm og Hellerupgård. Øregård er nu museum og delvis indrettet med møblement fra begyndelsen af 1800-tallet, så man kan få en forestilling om, hvordan det oprindelige interiør har været indrettet.

Von Eggers første kone var søster til Friederike Bruun på Sophienholm, hvor den nye hovedbygning blev opført samme år som Rygård, og det giver måske en indirekte forklaring på, at hovedtrappen til parken begge steder har den samme udformning. Hun blev gift med den unge købmand Constantin Bruun, der blev en af byens største handelsmænd ved at levere korn til Frankrig under krigen og slog sig på mejeribrug på sine godser Antvorskov og Falkenstein. Især haveanlægget omkring Sophienholm er velbevaret og giver det mest fuldendte indtryk af den fine samhørighed mellem bygningen og haveanlæggets komposition og beplantning, hvor alt havde sin bestemte betydning og virkning i det samlede billede. Von Eggers var iøvrigt født og opvokset i Holsten, hvor hans far var kongelig kancelli- og regeringsraad og det kan vel forventes, at han var bekendt med C.F.Hansen's tidlige byggeri i Altona og omegnen omkring Hamburg. Ved at studere primærkilderne nærmere kunne denne sammenhæng muligvis afdækkes yderligere, og bygmesterens eller arkitektens navn identificeres.

I det efterfølgende halve århundrede er der tilsyneladende ikke sket de store forandringer med gården, der har haft en række skiftende ejere. I en lang årrække medens gården var ejet af Peter Witusen Berring fra 1828 til 1851 var hovedbygningen lejet ud om sommeren til 'landliggere' fra København.

På en af de tidligste afbildninger af Rygaard, der blev udført af H.G.F. Holm, omkring 1840, ligger gården frit i et dyrket kulturlandskab omgivet af åbne marker. Foran hovedbygningen ses et par store træer, som fremhæver anlæggets symmetri og bagved hovedbygningen er der en tæt træbevoksning øst for ejendomme og et glimt af Øresund. Det pastorale landskabsbillede er antagelig tegnet på bestilling af den daværende ejer, tillige med et prospekt af hovedbygningen set fra haven med ægteparret Witusen Berring poserende på trappen. Den såkaldte 'Fattig Holm' rejse rundt og lavede den slags temmelig stiliserede billeder på bestilling, og de er ikke altid helt troværdige, men sammenlignet med de senere fotografier er de i en ganske god overensstemmelse med virkeligheden

Det tredie Rygård

De første fotografier af Rygård fra 1865 er optaget på foranledning af ejeren, baron Carl Wilhelm Emil Knuth, der ejede gården fra 1856 til 1898. Han gennemførte en større

ombygning i 1867, hvor hovedbygningen blev forhøjet med én étage, og stort set fik den udformning, som den har i dag. Kælderen og 1 sal forblev urørt af ombygningen bortset fra vestibulen, der blev lagt op i 1 sals niveau med direkte indgang til havestuen. Mod gården blev indgangsportalen flyttet op og gjort højere med et halv-rundt vindue over den volutbårne fordakning og der blev opstillet en bred udvendig hovedtrappe i støbejern. 2 salen blev indrettet med en midtergang med seks værelser til gårdsiden og fire værelser til havesiden samt en stor billardstue over tre fag med ovenlys i tagfladen. Taget med helvalm blev belagt med sort naturskifer. Indretning og udstyr fremgår af brandtaksationsforretningen fra 26 juli 1867. Heraf fremgår det desuden, at der er opført nye drivhuse i parken.

Af de hidtil trykte kilder fremgår det ikke, hvem der har været arkitekt på ombygningen, men den hele karakter af bygningen er øjensynlig inspireret af de tidligere landsteder i nordsjælland som for eksempel hovedbygningen til Brede fra 1795, men taget blev belagt med naturskifer, som det nu var blevet almindeligt, og hovedtrappen i støbejern er antagelig en katalogvare.

I 1886 blev hovedbygningen udvidet med en tilbygning mod syd, der blev opført til datteren Regitze. Annekset blev tegnet af arkitekt F.V.Tvede, ligeledes i tre etager og adskilt fra hovedbygningen med en lavere mellembygning med selvstændig indgang med en malet og immitert sandstensportal, men ellers i samme materialer som hovedbygningen (fig 9). En tilsvarende udvidelse mod nord blev senere opført som mellembygning til den nye kirkefløj for at retablere symmetri omkring hovedtrappen.

Grundspekulation og Udstykning

Den store grundspekulant C.L.Ibsen opkøbte i den sidste del af 1800-tallet og indtil sin død i 1917 næsten alt, hvad der var tilbage af de bernstorffske gårde med henblik på udstykning til villagrunde for den hastigt ekspanderende storby, der udviklede sig mod nord efter demarkations- servitutterne blev ophævet omkring voldene til middelalderbyen.

Baron Knuth havde forsøgt sig med salg til et norsk konsortie i 1898, men enten var han for tidligt ude eller manglede flair for ejendomsspekulation, som Ibsen åbenbart beherskede til fulde. Nu blev der kloakeret og anlagt nye veje over de tidligere marker og Rygårds fortid som landsted var definitivt passé. Overretssagfører Johannes Werner var med i det konsortium, der forestod udstykningerne, og han overtog selv Rygård i 1916 som sin egen bolig tillige med en del af den store landskabspark.

Parken

Da ejendommen blev købt af Johannes Werner i 1916 var det kun græsarealet foran hovedbygningen, der fortsat var kultiveret med de afstukne og grusede stier, medens resten af den store park delvis henlå som vildnis med tætte buskadser, gamle træer og vindfælder. Det antages at det oprindelige Rygård blev anlagt med en fransk have med parterre og bosquetter og vue ud over engene over overdrevene ned mod Øresund (10). De landskabelige kvaliteter

idet åbne landskab blev yderligere fremhævet af den lavtliggende 'Magemosen', hvor nu Rygårdcentret er bygget.

Ifølge matrikelkort af 1810 er haven omlagt som en engelsk landskabshave og udvidet med en lystskov, der strækker sig ned omkring 'Svanedammen'. I Baron Knuth's tid blev der opført drivhuse og der var antagelig gartneri og frugthave på arealerne ud mod den senere anlagte Niels Andersensvej.

På foranledning af Johannes Werner blev den resterende del af parken omlagt i 'moderne stil' i 1920 efter projekt af havearkitekt Birger Errboe. På det tidspunkt var der endnu bevaret en del statuer, søjler og vaser i parken samt en ejersøjle, hvor alle ejernes navne siden udstykningen var indhugget. Det er reminiscenserne af denne plan, der stadig er det bærende i den nuværende park med én stor græsparterre foran hovedbygningen og de store træer på den afrundede græsplæne ud mod Niels Andersensvej. Den tidligere rosenhave omgivet af klippede takshække, og en mindestøtte er ligeledes bevaret, men de tæt klippe hække, der skulle danne et afgrænset haverum, har fået lov at vokse og et tilskoddet haveskur bliver ikke anvendt. På den tidligere tennisbane er der nu udbygget med nye skolebygninger, ligesom frugthaven i det syd-vestre hjørne af parken er tilbygget med en nyere skolepavillon.

Det fjerde Rygård

Sct Michael Stiftelsen købte Rygård i 1930 med henblik på at indrette bygningerne til brug som katolsk kloster og skole. Allerede året efter blev der fremsendt andragende til Gentofte kommune om installation af nyt centralvarmeanlæg i hovedbygningen til erstatning for opvarmning med kakkelovne. Ombygningerne blev fortsat i de efterfølgende år med planer for opførelse af en ny klosterbygning, kirke, pensionat for unge piger samt en skolebygning (11). I 1934 blev en del af projektet realiseret ved opførelse af en tilbygning mod nord, der skulle fungere som mellembygning til den projekterede kirke og danne pendant til annekset syd for hovedbygningen for at opretholde symmetri omkring hovedbygningen.

Kirken blev opført i 1935 efter projekt af arkitekt Alf Cock-Clausen. I den efterfølgende periode var sidelængen mod syd fortsat udlejet til beboelse, men den var åbenbart i fremskridende forfald, idet det er fremsendt klager til borgmesteren over miséren og en efterfølgende ansøgning om at udskifte stråtaget med eternit skifer blev afvist af stadsarkitekt Poul Holsøe med den begrundelse, '...at taget på Stiftelsens hovedbygning er beklædt med blåsorte skiferplader, kirkebygningens tag er beklædt med blåsorte glaserede tagsten og bygningskompleksets helhedsbillede kan meget let slås i stykker, såfremt tagbeklædningen på den omhandlede længe ikke kan bringes til at harmonere med de øvrige tage'.

Efterfølgende søges der om nedrivningstilladelse af sydlængen i 1951, og den store skolebygning blev opført i 1957 på grundlag af et revideret projekt, der ligeledes blev udarbejdet af Cock-Clausen. Det efterfølgende år blev der indsendt andragende om at erstatte det faldefærdige træstakit ud mod Berstorffsvej med et nyt hegn udført som hvidmalede, betonstøbte piller forbundet med jernlænker. Dermed kom Rygård til i hovedtræk af fremstå i den udformning som ses i dag.

Den aktuelle bygningstilstand.

Ved opførelsen af skolekomplekset har det åbenbart været intentionerne at skabe en helhed mellem alle de enkelte bygningselementer i hele komplekset gennem en ensartet facadebehandling. Derfor er facaderne på den oprindelige hovedbygning behandlet ligesom det nye skolekompleks, der fremtræder i en brunlig cementpuds med en temmelig grov karakter. Der er flere revner i pudslaget og der er partiel nedbrydning af overfladerne ved indgangsdørene samt forvitring af den nederste del af sandstensportalerne på grund af vintersaltning af trapperne. Mod gården er der en gennemgående sætningsrevne ved det yderste vinduesfag mod nord. Mod havesiden er der en del flere sætningsrevner i pudslaget, men de har øjensynlig ingen konstruktive konsekvenser.

Kirken og den tilhørende mellembygningen er malet med plastikmaling oven på den tidligere kalkning og der er revner og begyndende afskalninger, der gør en istandsættelse påkrævet. Gavlen på kirken ud mod Bernstorffsvej er istandsat og pudset med indfarvet kalkmørtel. Kirkens menighedsråd er opmærksom på at det er nødvendigt at iværksætte en gennemgribende istandsættelse af de øvrige facader.

Hovedbygningen er gennemgået af Raadvad Bygningssyn den 30.3.2001 og der er udarbejdet en bygningssynsrapport med anvisninger på de mest nødvendige vedligeholdelsesarbejder. Rapporten forholder sig udelukkende til de mest påtrængende reparationen, der kan sikre en løbende vedligeholdelse, og forholder sig ikke til husets arkitektur i øvrigt og en eventuel restaurering.

I årenes løb er der foretaget en række pragmatiske reparationer og vedligeholdelsesarbejder, der isoleret set forekommer ganske uskyldige, men over en længere årrække har det medført, at den fornemme hovedbygning ikke fremtræder med den kvalitet, der burde kendetegne alle detaljer i den historiske bygning.

Forslag til restaurering og løbende vedligeholdelse.

Det anbefales at der udarbejdes en trangfølgeplan for den påkrævede istandsættelse og en vedligeholdelsesvejledning.

Trangfølgeplanen skal prioritere hvilke større bygningsarbejder, der skal gennemføres inden for en tidshorisont på 10-15 år og give grundlag udarbejdelse af et budget.

Vedligeholdelsesvejledningen skal redegøre for den mest hensigtsmæssige vedligeholdelse af de forskellige materialer, herunder beskrivelse af dørhåndtag og anden beslåning og indretning, der har den ønskede æstetiske kvalitet med lang levetid. For at sikre en løbende vedligeholdelse anbefales det desuden, at der gennemføres årlige bygningssyn, hvor det aftales, hvilke vedligeholdelsesarbejder, der skal budgetteres og gennemføres i det efterfølgende år.

Forslag til restaurering er opdelt i en række enkeltarbejder, der kan gennemføre hver for sig i overensstemmelse med en prioriteret trangfølge eller som en samlet restaurering afhængig af

økonomiske muligheder. Der vil være nogen fordel ved at gennemføre en samlet istandsættelse af tag af facade på grund af den reducerede stilladsudgift. Prissætningen er sket på grundlag af en grov stipulering og forudsætter detailprojektering og indhentning af tilbud, før et helt realistisk budget kan tilvejebringes.

Sandstenstrappe mod parken.

Sandstenstrappen mod parken stammer fra den første grundmurede hovedbygning fra 1803. Den aktuelle tilstand er kritisk og trappen er afspærret på grund af sammenstyrtningsfare. Rådvad Bygningssyn har udfærdiget en bygningssynsrapport den 21.3.2001, hvori det anbefales at trappen fuldstændig nedtages og de nedbrudte dele genhugges for supplement inden genopmuring. Der kan være problemer med at få den oprindelige Neksø sandsten fordi bruddet på Bornholm er lukket, men der kan muligvis fremskaffes genbrugssten.

Rådvad Stenhuggeri har udarbejdet et tilbud af 30.3.2001 på kr. 390.000 excl. moms. På grund af usikkerhed omkring stenleverancer mv. er dagsprisen antagelig

420.000,00 kr	
Gelænder, maling og andre uforudseede udgifter 15%	63.000,00 kr
	483.000,00 kr
Opmåling og teknikerhonorar 12%	57.960,00 kr
Overslag, excl. moms	<u>540.960,00 kr</u>

Trappen mod gården

Den første grundmurede hovedbygning fra 1840-erne havde kun et par trin op til hoveddøren, men ved ombygningen i 1867 blev der indgang direkte til entreen i bel-étagen fra en udvendig trappe i støbejern. Trappens udformning fremgår delvis af nogle samtidige fotografier. Det må formodes, at der har været tale om en støbejernstrappe, der har været opbygget af katalog-varer fra et jernstøberi i hovedstadsregionen. Det oprindelige fundament i granitsten er bevaret. Den nuværende trappe er opsat i samme bredde som den originale med trætrin på to vanger af HSH profiler. På grund af saltning om vinteren er der begyndende rustangreb og der er saltudblomstringer i facadepudsen og den nederste del af sandstensportalen.

På grundlag af den eksisterende billeddokumentation af den tidligere støbejernstrappe og de eksisterende fundamentssten i granit vil det være muligt at udføre en kopi, der tilnærmelsesvis ligner den originale. På grundlag af en henvendelse til Holbæk Jernstøberi A/S er der fremsat overslag på udførelse af en ny støbejerns trappe. En væsentlig del af udgifterne medgår til skæring af træforme til støbning, der således udgør en betydelig udgift, der eventuelt kan reduceres ved at forenkle designet.

Udarbejdelse af modeller	153.000,00 kr
Støbning	248.000,00 kr
Samling, opsætning og tilpasning på stedet	35.000,00 kr
Grundbehandling og maling	50.000,00 kr
	486.000,00 kr

Reparation af nedbrudt postament på sandstensportal.....	12.000,00 kr
	498.000,00 kr
Rekonstruktionstegninger og teknikerhonorar 12 %	59.760,00 kr
Overslag, excl. moms	<u>557.760,00 kr</u>

Istandsættelse af facader.

Facaderne er oppudset i en grov, indfarvet cementpuds i brun farve. Derved fremtræder bygningen lidt tung og facadens tekstur og farve harmonerer dårligt med den nyklassicistiske arkitektur, hvor sandstensportalen med den fine profilering ellers ville fremstå mere markant på baggrund af en lysere facade, der oprindeligt har været hvidkalket.

Det anbefales at den eksisterende puds repareres og facaderne males med silikatmaling i hvid farve i overensstemmelse med den oprindelige arkitektur. I så fald ville en grå farve på vinduerne være mere afstemt med facadeudtrykket som det blandt andet kan ses på hovedbygningen til Brede, eller muligvis malet i en mørkere, blågrå farve, som var almindelig i 1800-tallet, og blandt andet blev benyttet på det nærliggende Søholm.

Facadeistandsættelsen omfatter hovedbygningen og begge mellembygninger, så den historiske bygning vil fremtræde markant i forhold til de senere tilbygninger, i alt ca. 550 m2 facade.

Pudsreparation.....	60.000,00 kr
Maling med Purkristalat silikatmaling fra Keim, tre efterfølgende behandlinger på fast og sund bund, 150 kr/m2	82.500,00 kr
Reparation og maling af hovedgesims.....	10.000,00 kr
Partiel behandling med Poresan p.g.af saltskader, 30 m2 á 300 kr/m2	9.000,00 kr
Udskiftning af gummifuger omkring vinduer til kalkmørtel	40.000,00 kr
Maling af vinduer.....	80.000,00 kr
Stillads, anslået	<u>80.000,00 kr</u>
	351.500,00 kr
Uforudseete udgifter ca. 15 %	<u>50.000,00 kr</u>
	401.500,00 kr
Teknikerhonorar ca.12 %.....	<u>48.000,00 kr</u>
Overslag, excl. moms	<u>459.500,00 kr</u>

Istandsættelse af tag, render og nedløb.

Det nuværende skifertag har ligget ca. 136 år og er stærkt nedslidt. Der er foretaget partielle tagreparationer og en tagflade på mellembygningen mod nord er oplagt i eternitskifer, medens den anden tagflade er teglhængt. Det tidligere ovenlysvindue til 'billardstuen', der nu anvendes som undervisningslokale, er sløjet. Der er reparationer med flashbånd på zinkdækning af kviste og murværk på skorstenspiberne fremstår med nedbrudte fuger. Render og nedløbsrør er opsat i plastik. I følge Rådvad Bygningssynsrapport kan der være fare for råd i tagfoden mod haven, som muligvis kan have sammenhæng med utæt tag på et tidligere

tidspunkt, hvor der også har været angreb af husbukke tagkonstruktionen. I givet fald vil det være forbundet med betydelige merudgifter. Det skønnes at en total omlægning med nyt skifertag med fordel kunne udføres i forbindelse med en facadeistandsættelse for at spare på udgifter til stillads.

Nyt naturskifertag oplagt på nye lægter, i alt ca. 900 m2 tagflade	720.000,00 kr
Nedtagning af eks skifer og lægter	30.000,00 kr
Skotrender	15.000,00 kr
Ovenlysvindue	35.000,00 kr
Reparation af kviste på mellembygninger	25.000,00 kr
Reparation af skorstenspiber	15.000,00 kr
Opsætning af nye render og nedløb i zink	65.000,00 kr
Stillads, merudgift såfremt tagomlægning udføres sammen med facader	25.000,00 kr
	940.000,00 kr
Uforudsete udgifter 15%	141.000,00 kr
	1.081.000,00 kr
Teknikerhonorar, ca. 12 %	130.000,00 kr
Overslag, excl. moms	<u>1.211.000,00 kr</u>

Indvendig istandsættelse

De repræsentative rum er bevaret med stukgesimser og loftsrosetter samt originale fyldningsdøre, gerichter og lysningspaneler i vinduesåbningerne. De oprindelige vinduer og døre med et lag glas isat i kitfals er desværre udskiftet til fordel for nye vinduer og udvendige døre med termoruder isat med glaslister i stedet for vinduer med koblede rammer, der ville være i bedre overensstemmelse med bygningens karakter. I flere rum er der opsat nedhængte lofter med listebeklædning og der er opsat strukturtapet på væggene. Desuden er der opsat nogle lette skillevægge med nyere pladedøre, og der er en del utidssvarende installationer. Generelt er der præg af slid i de lokaler, der anvendes til undervisningsbrug. Især kælderen og 2 sal har behov for en større istandsættelse.

Det ville være ønskeligt om den oprindelige rumdisposition på bel-étagen blev retableret ved at nedtage de lette skillevæg og nedlægge klasseværelset (nr. 114). I stedet kunne der etableres kontor og sekretærfunktioner her, som ville være lettilgængelige fra indgangsfoyen. Der kunne også indrettes lærerværelse og andre fællesfunktioner den oprindelige hovedbygning. For eksempel ville det være overordentlig attraktivt at have lærerværelse i havestuen med mindre arbejdspladser og samtalegrupper i de tilstødende værelser, der ligger en-suite ud mod parken. Smukt og hensigtsmæssigt møbleret, ville lokalerne samtidig kunne anvendes til møder.

I kælderen kunne der nedrives en del tværstillede, ikke bærende skillerum for at få en mere hensigtsmæssig rumopdeling til sekundære funktioner, der ikke kræver fast ophold.

På 2 sal ville det være funktionelt at retablere det oprindelige ovenlys i taget og indrette rummet som atelier til undervisning i tegning og formning. Det vil også være hensigtsmæssigt at nedrive nogle ikke bærende skillerum for at skabe større rumlighed på etagen. For eksempel kunne der skabes bedre fleksibilitet i undervisningen ved at indrette arbejdsrum for

mindre grupper eller arbejdspecialer inden for de kreative fag i de tilstødende rum, og samtidig eliminere den lange midterkorridor ved at åbne den op ud mod fælles arbejdsrum eller opholdsarealer.

Den fremtidige brug må nærmere defineres for at få et realistisk budget, men étagearealet af hovedbygningen er på ca 264 m² og de to sidebygninger er tilsammen på ca. 120 m², i alt 384 m² brutto étageareal.

Samlet bruttoetageareal ca. 1152 m ² , anslået omkostning 3.000 kr/m ² , ca.	3.450.000,00 kr
teknikerhonorar ca. 12%	<u>400.000,00 kr</u>
Overslag excl moms	<u>3.850.000,00 kr</u>

Forareal mod Bernstorffsvej

Gården ud mod Bernstorffsvej har lige fra det første Rygård været begrænset af det trefløjede anlæg og medvirket til at den tilbagetrukne hovedbygning fremstod med fornem elegance flankeret af sidebygningerne.

På de tidlige fotografier er charabancen med hesteforspan kørt frem foran hovedtrappen og for at understrege symmetrien var der anlagt en cirkelrund græsbevokset rundél med grusbelagt køreareal omkring. Ud mod vejen var pladsen afgrænset af et hvidmalet stakit med markerede stolper og dobbelte låger, samt to store lindetræer. På de senere tegninger er pladsen angivet som *cour d' honneur*.

Den græsklædte rondel og de store lindetræer er bevaret, men pladsen er i dag belagt med betonfliser, SF-sten og asfalt i en noget tilfældig orden, samtidig med at de kugleklippede buske på rondellen er ved at vokse sig lovligt store. Ud mod Bernstorffsvej er der opstillet betonpullerter med kæder og belysningen er opsat på facaderne med el-kabler trukket synligt på muren.

Ved indkørslen er der opstillet flere distraherende vejskilte samt en dominerende lysstander til vejbelysningen, der tilsammen er med sløre den oprindelige symmetri omkring hovedaksen gennem hovedbygningen og forsimple hovedindtrykket.

Optagning og bortkørsel af SF-sten og asfalt	110.000,00 kr
Etablering af ny randbelægning i brosten og chaussésten langs bygninger, ca. 200m ² á 1.500 kr/ m ²	300.000,00 kr
Udlægning af lergrus, ca. 700 m ² á 100kr/m ²	70.000,00 kr
Afgrænsning med afvandingskanal i brosten omkring rondel	25.000,00 kr
Diverse kantsten i granit samt markering af p-pladser med brosten	25.000,00 kr
Fritstående belysning som standere eller pullertlamper.....	100.000,00 kr
Nye pullerter i granit til afgrænsning mod vej.....	<u>100.000,00 kr</u>
	730.000,00 kr
Ekstra ikke budgeterede udgifter 15 %	<u>109.500,00 kr</u>
	839.500,00 kr
Teknikerhonorar ca.12 %	<u>99.500,00 kr</u>
Overslag, excl moms	<u>938.000,00 kr</u>

Parken

De grønne udenomsarealer udgør et attraktivt fristed og opholdsareal for skolens besøgende, lærer og elever. En hensigtsmæssig beplantning kan 'stamme op' på anlægget og skabe 'rum' i parken, der kan formidle overgangen mellem skolens forskelligartede bygninger og pavilloner.

Der er bevaret en del store træer, der giver karakter til parken, og der er bevaret andre reminiscenser af den oprindelige store landskabspark. Men takshækkene omkring haverummet med mindesøjlen for Torkel Baden er ikke længere klippede og et tilskoddet haveskur, tillige med de primitive fodhegn, medvirker ikke til at forøge parkens kvaliteter.

Som vejledning til gartneren vil det være hensigtsmæssigt, om der blev udarbejdet en plejeplan, som kunne give grundlag for en langsigtet strategi for behandling af udearealerne og tilrettelægning af fremtidige beplantninger, der kan sikre en fremtidig foryngelse af de gamle store træer så parkens oplevelseskvaliteter kan forstærkes og komplementeres.

Registrering og udarbejdelse af skitseforslag til haveplan med nyplantninger	36.00,00 kr
Udarbejdelse af plejeplan for parken	<u>24.00,00 kr</u>
Overslag excl. moms	<u>60.000,00 kr</u>

Noter.

Den bygningshistoriske redegørelse er baseret på de skrevne kilder, som det fremgår af litteraturoversigten, suppleret med det tilgængelige billedmateriale i Lokalhistorisk Samling suppleret med private billeder. Der er ikke foretaget studie af primære kilder.

(1) citat af professor i statsret Andreas Schytte, gengivet i Cedergreen Bech, s. 170.

(2) citat af godsforvalter Torkel Baden, gengivet i Cedergreen Bech, s. 184.

(3) citeret efter Nystrøm, s. 167.

(4) ifg. Werner, s. 1.

(5) Wegner, s. 111.

(6) Wegner s. 105

(7) se Flemming Aalund, Palæt i Skodsborg, Frederik VII og grevinde Danners sommerresidens, *Architectura* 14,1992, s. 105-127.

(8) Lundegården blev udstykket fra Bernstorff Slot sammen med Rygård. Bygningerne blev nedrevet 1930; foto fra 1920 er gengivet efter fotografi i Københavns Bymuseum. af Hans Henrik Engquist, *Danske Landsteder*, København, 1949.

(9) se Hanne Raabymagle, Søholm, Et landsteds bygningshistorie, *Architectura*, nr. 6, 1984, s. 7-48, ill.

(10) se Joost Dahlerup, *Notater og tanker, Rygårds dispositioner i landskabs-arkitekturhistorisk belysning*, 1972, upubliseret notat, 14 s.

Generelt

(11) Skitseprojekt af arkitekt Cock Clausen 1931, planer og opstalter i Gentofte Kommunes byggesagsarkiv. Alle væsentlige byggearbejder og bygningsforandringer efter 1906 foreligger veldokumenteret i arkivet.

(12) Bygningssynsrapport udarbejdet af Raadvads Bygningssyn den 30.3.2001.

Ejerliste og bygningshistorisk kronologi.

- 1766 J.H.E.Bernstorff,
- 1766 - 1771 Torkel Baden, greve, tidligere godsforvalter under J.H.E.Bernstorff, får skøde og gavebrev på Rygaard og tilhørende jordtilliggende med forskellige friheder fremfor bønderne.
- 1770 - ny udflyttergård med tre længer i bindingsværk og ståtag.
- 1771 - 1783 Andreas Bruun, generalauditør og højesteretsassessor
- 1783 - 1795 Christian Prytz, supercargo
- 1795 - 1810 Christian Ulrich Ditlev von Eggers, generalauditør, baron;
- 1803 - ny grundmuret hovedbygning mellem de eksisterende sidebygninger.
- 1810 - 1816 Pauline Sehested f. Fabritius de Tengnagel, generalinde (enke efter generalløjtnant Johan Fr. Sehested)
- 1816 - 1820 Johan Fr. von Gyldenstjerne-Sehested, oberst og kammerherre (søn af foregående ejer).
- 1820 - 1826 Antoinette von Eggers, enkebaronesse (efter tidl. ejer baron v. Eggers) (født på Rygaaard ??)
- 1826 - 1828 Witus Berring, hestehandler
- 1828 - 1851 Peter Witusen Berring (søn af foregående ejer)
- 1851 - 1856 J. W. Scheeer, bager
- 1856 - 1902 Carl Wilhelm Emil Knuth, baron;
- 1867 - hovedbygningen ombygget og forhøjet med en étage.
- 1886 - hovedbygningen udvidet med 'annex' mod syd i 1886 med F.V.Tvede som arkitekt.
- 1898 - ejendommen solgt under en kort periode til norsk konsortium med henblik på udstykning af de tilliggende jorde; købet falder tilbage på grund af uindløst pant i ejendommen, da konsortiet går konkurs.
- 1902 - 1913 C.L.Ibsen, proprietær; hovedbygningen udlejet og jordene bortforpagtet med henblik på efterfølgende udstykning.
- 1916 - 1930 Johannes Werner, overretssagfører;
- danner 'Aktieselskabet de Ibsenske Grunde' sammen med direktør H. Siegumfeldt, jorden frastykkes og udstykkes sammen med størstedelen af den

- tilhørende park.
- 1924 - haven omlægges efter projekt af havearkitekt Birger Errboe.
- 1930 - Madame de Loriga Y Parra/Sct. Michaelstiftelsen;
- ejendommen anvendes som katolsk kloster (Assumptionsklostret) og skole.
- 1935 - nordfløjen nedrevet til fordel for opførelse af Sankt Lukas Stiftelsens kirke i efter projekt af arkitekt Alf Cock-Clausen.
- 1952 - sydfløjen nedrevet til fordel for opførelse af ny skolebygning efter projekt af arkitekt Alf Cock-Clausen.

Litteraturliste.

- Lorenzen, Vilh., *Gammel dansk Bygningskultur*, 1920, Bd.2, s.73-74, 78, ill.
- Rygaard, Før og Nu, 1922-23, 8. aarg. nr. 11, s. 241, ill.
- Werner, J., Rygaard, fra Udskiftning til Udstykning gennem 160 Aar; Medd- fra Historisk-Topografisk Selskab for Gentofte Kommune, 1924-28, bd. 1, s. 81-158, ill.; udgivet som særtryk 1925, 78s. Ill..; heri en del kildehenvisninger til primærkilder.
- Monumenter på Rygaard, Samleren, 1929, årg. 6, s. 183, ill.
- Gotfredsen, L; Hvorledes saa her ud i gamle Dage ?; *Dyssegaards Nyt* 1948, Årg. 2, nr. 5, s. 2-3; nr 6, s. 2; nr., 9., s.3-4; nr. 11 s. 3-4, ill.; 1949, Årg. 3, s. 3-4, ill.
- Gabe, Birthe, *Nyt fra Lokalhistorisk Arkiv* 1978, nr. 8, s. 6-12, ill.; specielt om barndomshjemmet på Rygaard.
- Mørkvig, Svend Aage, *Gentofte fra Middelalder til Nutid*, Strandbergs Forlag, 1999
- Steffen Linvald, *Eggen om Hellerup, Gentofte og Klampenborg*, København 1972.

Rygårds Skole og Assumptionsklostret

- Assumptionssøstrene på Rygaard, Katolsk Ugeblad 1943, Årg. 91, s. 728-729, ill.
- Hos Assumptionssøstrene paa Rygaard, Katolsk Ugenlad 1945, Årg. 93, s. 310-311, ill.
- Chroniques. Rygaard, 1949/50-60/61
- Assumptionssøstrene paa Rygaard i Hellerup, Mønster Tidende, september 1951, s.28-29, ill.
- Jacobsen, Erik; Træk af Rygaards historie fra 1766 til 1930, s. 1-3; samt
- Emmmanuel, Søster Anne, Rygaards Franske Skole fra 1930 til 1970, s. 4-5;
- Rygårds Skole, Katolsk Hoved- og Realskole med engelsksproget afdeling; Årsberetning 1970/71,

Generel arkitekturhistorie

- Louis Bobé, *Lystrejser og Lystgaarde i Københavns Omegn i det attende Aarhundrede*, Historiske Meddelelser om København, 1. rk., bd.4, 1913-1915, s. 475-634, ill..
- Vilh. Lorenzen, *Gammel Dansk Bygningskultur, landgaarde og lyststeder i Barok, Rococco og Empire*, Medd. Fra Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring, København, II rk., II, 1916, 90s.,ill.; og II rk, III, 1920, 95s, ill.
- Eiler Nystrøm, *Fra Nordsjællands Øresundskyst, Gentofte, Lyngby og Søllerød Sogne i Fortid og Nutid*, København, 1938, 718 s. Ill.

- Lisbet Balslev Jørgensen, *Enfamiliehuset, Danmarks Arkitektur*, København 1979, 211s. ill
- Svend Cedergreen Bech, *Københavns Historie 1728-1830*, bd. 3, København 1981, 365s, ill.
- Sys Hartmann, *50 Palæer og Landsteder*, København 1976.

Forslag til undervisnings emner vedrørende Rygaards historie:

Rygård Skole har tidligere samlet materiale til en udstilling om skolens bygningshistorie, der kan illustrere og dokumentere Rygård's udvikling. Den repræsenterer alle faser af kommunens historiske udvikling fra agrarsamfund til storbykommune og vil være et godt udgangspunkt for et nærmere studie af Gentofte kommune's meget rige bygnings- og kulturhistorie. Samtidig anskueliggør og konkretiserer Rygård mange facetter af danmarkshistorien og kan danne udgangspunkt for en oplevelsesrig historieundervisning.

Der kan udvælges en lang række emner, som kan appellere til forskellige aldersgrupper og forskellige grader af abstraktion. Enkelte forslag kunne være som foreslået nedenfor:

- Bøndernes levestandard i Gentofte, Vangede og Ordrup under Enevælden og Stavnsbåndet, specielt udskiftningen under greve Bernstorff og indførelse af arvefæste.
- Digteren Johannes Ewald boede en tid på Rygaard i 1770 og 1771. Hvem var han og hvad var det han digtede, siden han blev så berømt ?
- Fra 1783 til 1795 var Rygaard ejet af supercargo Christian Prytz. Betydningen af stillingen som 'supercargo' kan danne udgangspunkt for et studie af Danmarks tidligere kolonier og oversøiske handelsforbindelser i slutningen af 1700-tallet.
- Københavns udvidelse mod nord og jordspekulation i begyndelsen af 1900-tallet. Identifikation af de gårde, der endnu eksisterer af de oprindelige i alt 42 bernstorffske gårde, der blev udflyttet efter ophævelse af stavnsbåndet og blev anledning til identifikation af de vejnavne, der stammer fra de oprindelige gårde i Vangede, Gentofte og Ordrup.
- Kortlægning af mindesmærker i Gentofte kommune, der har forbindelse til Bernstorff og Rygaard.

Illustrationer:

De udvalgte illustrationer er udvalgt blandt et rigt og repræsentativt materiale, der anskueliggør de bygningsforandringer, der er foretaget på Rygård.

En del af fotografierne er arkiveret i Lokalhistorisk Samling på Gentofte Bibliotek og heraf er nogle direkte tilgængelige på internettet : ><http://www.danskebilleder.dk><

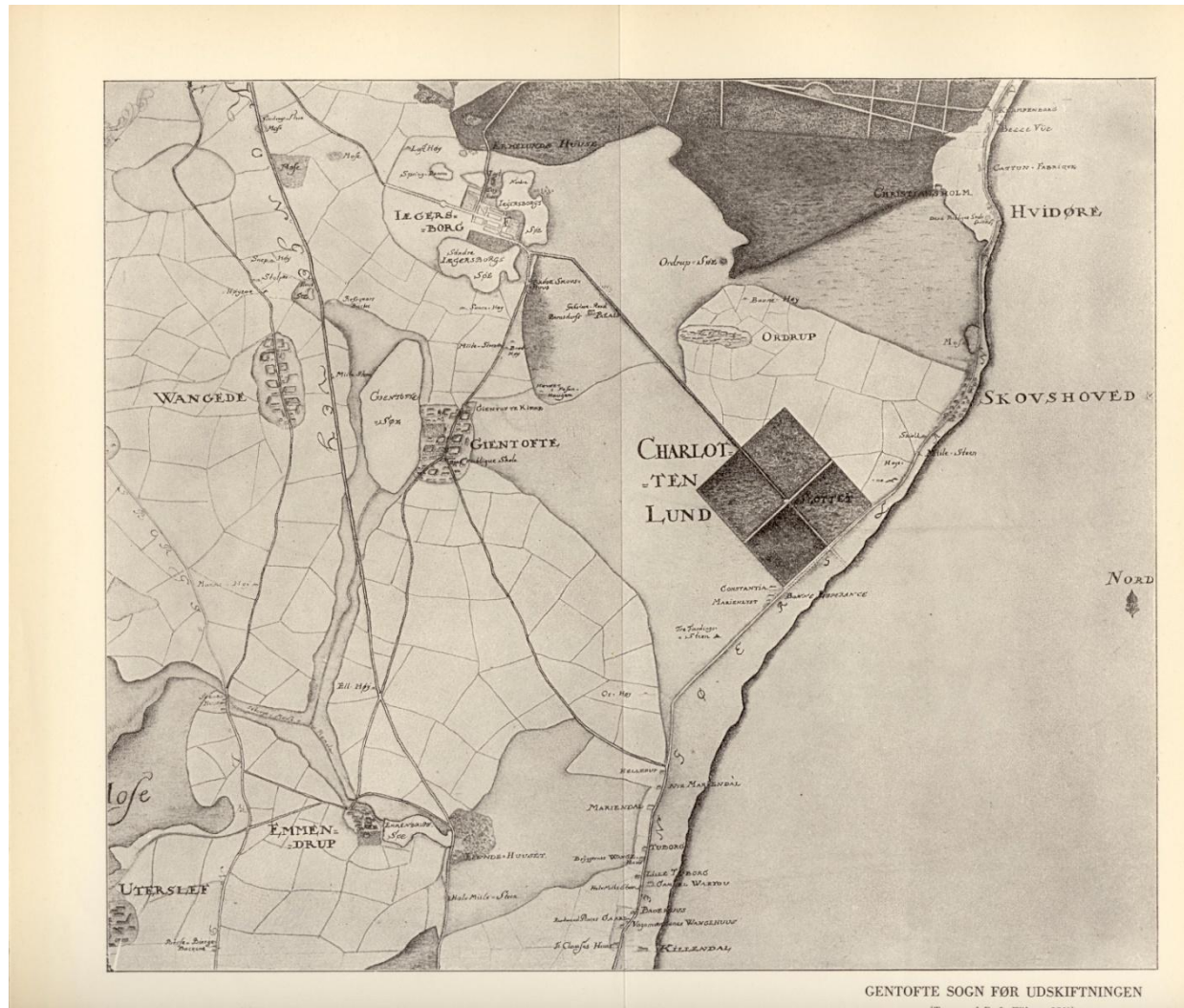

Fig.1: Gentofte sogn før udskiftningen, tegnet af P.J. Wilster 1783 (gengivet efter Nystøm, s. 183.)

Fig 2: Kort over København og en Del af Nordsjælland, kort fra 1828 gengivet efter Før og Nu, 8 årg. Nr. 11, s. 192)

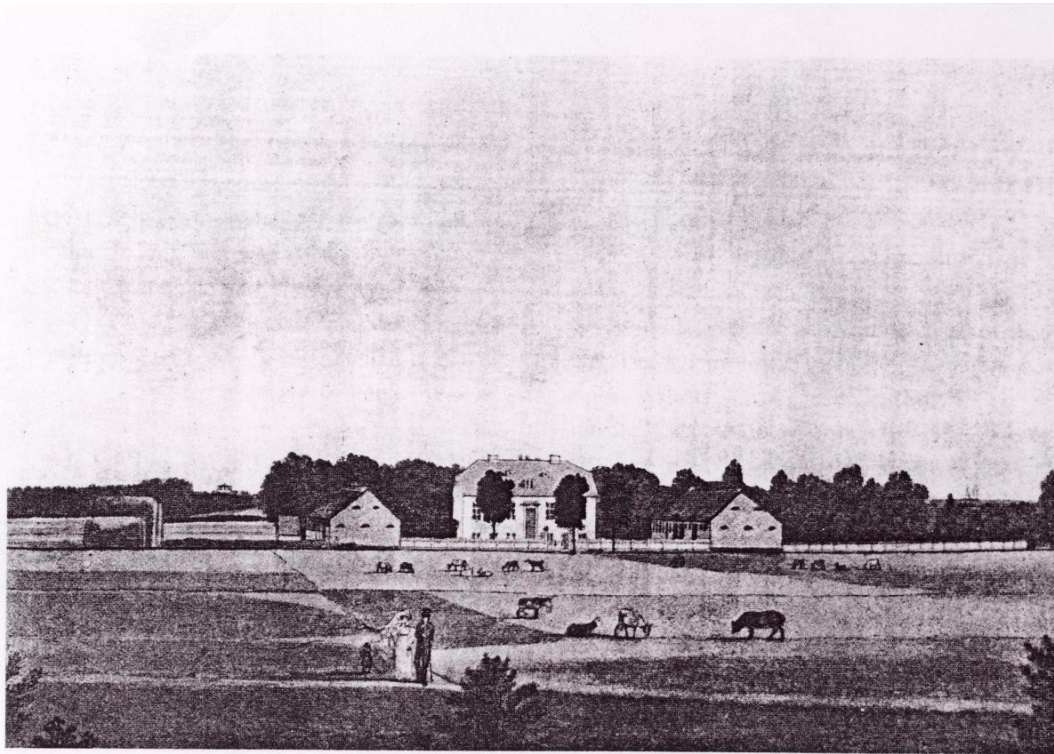

Fig. 3. Rygaard set fra vest, 1840. Senere tryk efter akvarel af H.G.E.Holm (1903-61) tryk 14x27,5 cm gengivet i: Anette Giertsen og Bent Von Platen-Hallermund, *Gentoftebilleder, en kulturrejse dengang og nu*, Ordruks Bogforlag 1998, s.24.

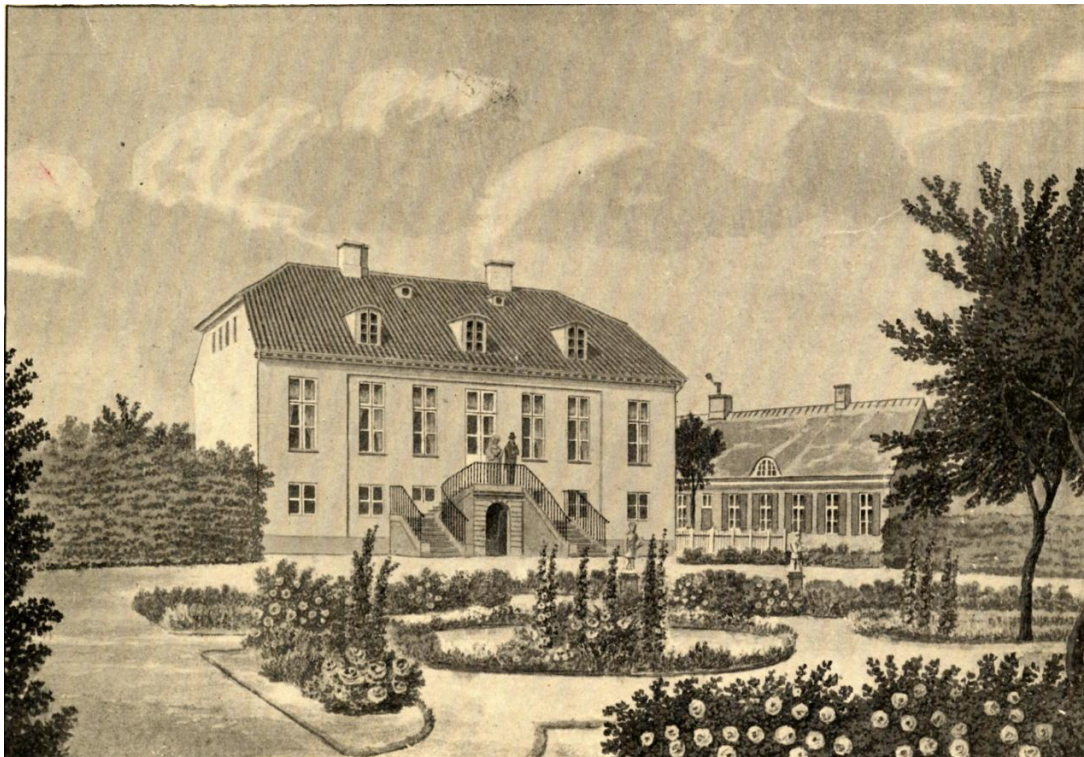

Fig. 4 Akvarelleret tegning af Rygård ca. 1840 med ægteparret Withusen på trappen mod parken udført af H.G.F.Holm.

Fig. 5. Rygård før ombygningen i 1867 set fra parken (efter originalt foto i privat eje).

Fig. 6 Rygård før ombygningen i 1867 set fra vejen (efter originalt foto i privat eje)

Fig.7 Rygaard set fra Bersdorffsvejen efter ombygning i 1886 (LHA 0738)

Fig. 8 Rygård set fra Bernstorffsvejen efter ombygning i 1886 (LHA 0726)

Fig. 9 Smedjernstrappen mod gården efter 1867 (LHA 0732)

Fig 10 Rygård set mod haven efter ombygning 1867 og tilbygning 1886 (LHA 0740)

Fig. 10 Havesalen cirka 1918 (LHA 0724)

Fig. 11 Herreværelset cirka 1918 (LHA 0725)

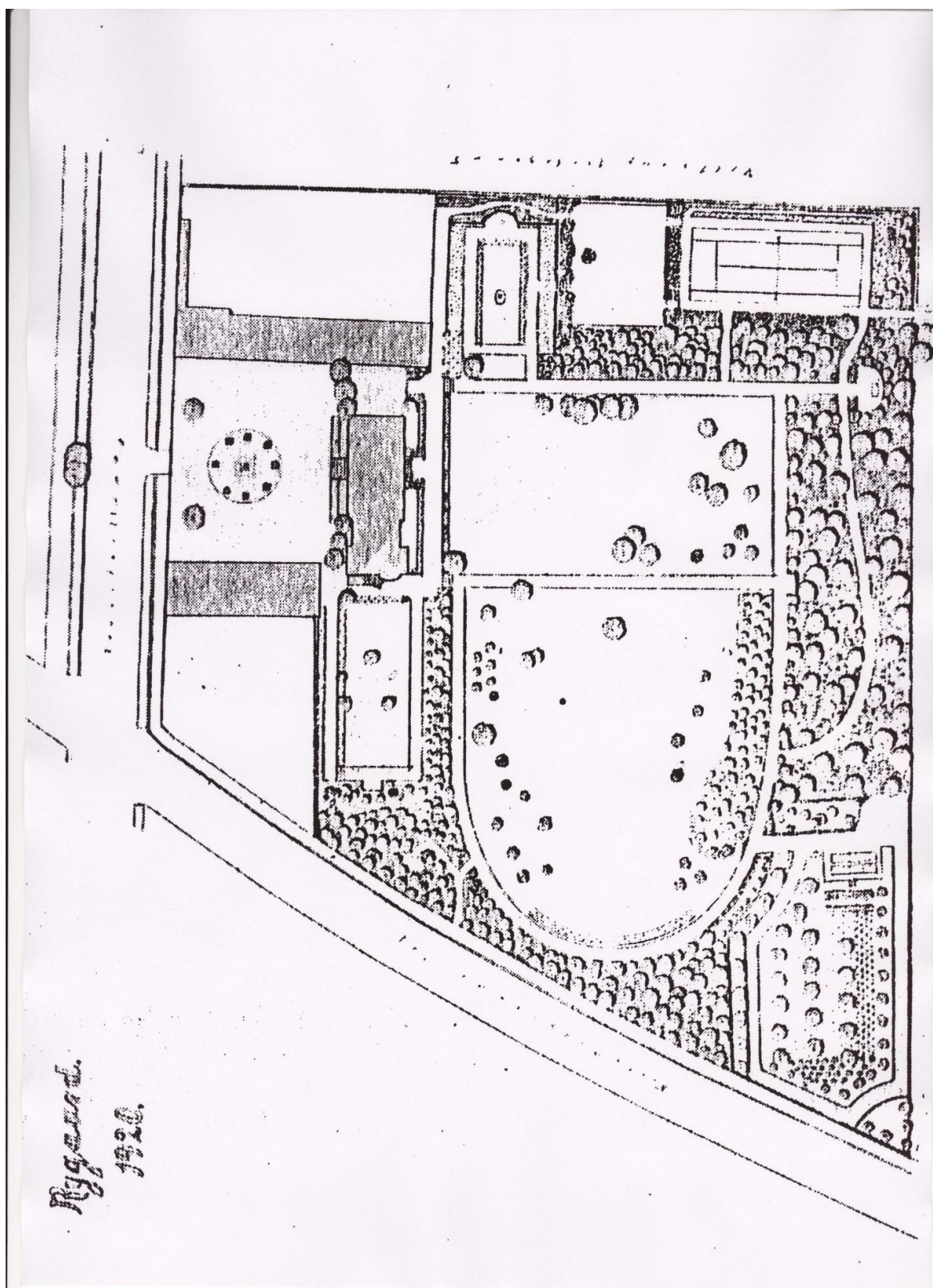
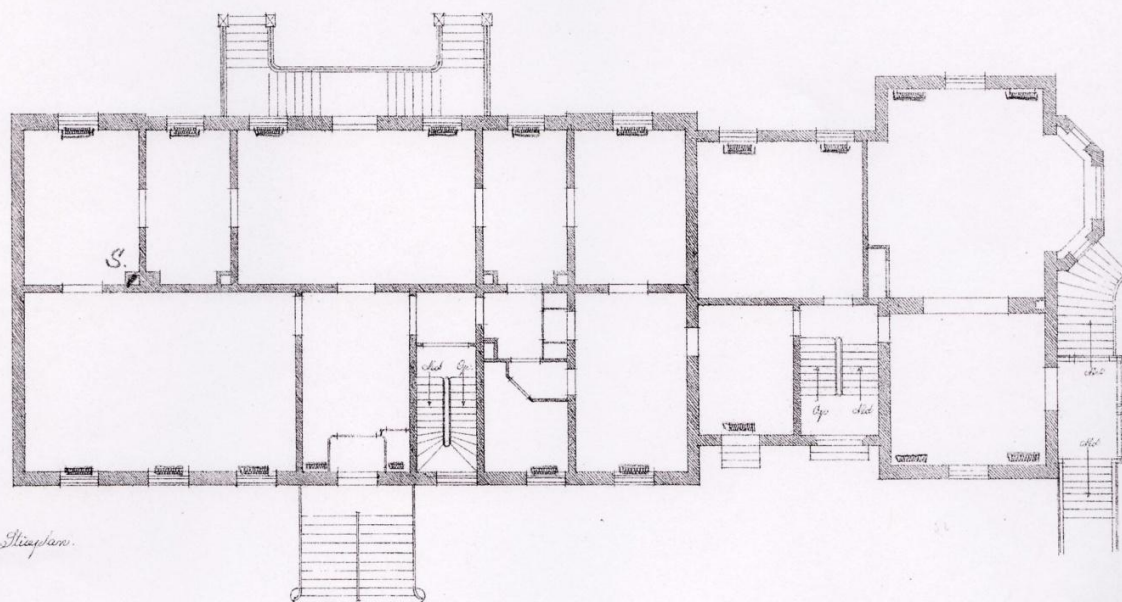
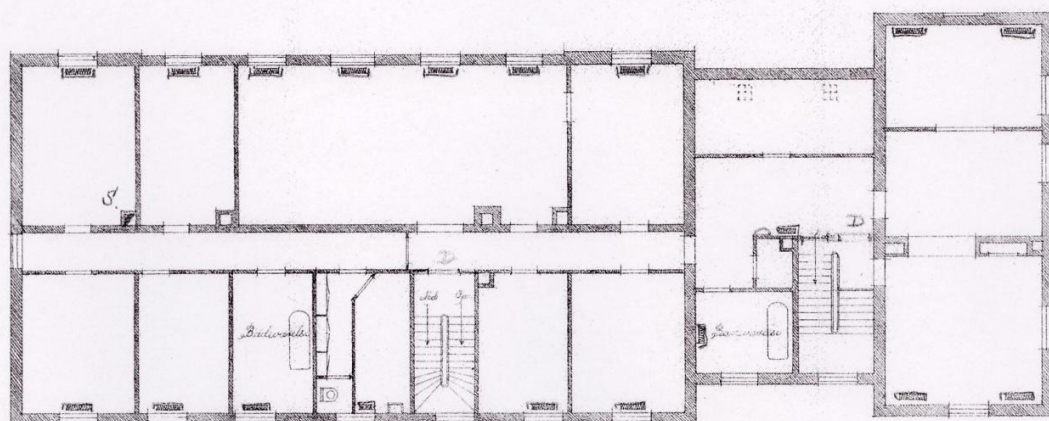

Fig. 12 Rygård, haveplan 1920 af havearkitekt Birger Erboe.

1° Natur. H. 9 am, ex, ex, ex Pentaple By Kellersjö Tegen Dermatologus H. St. Naab 1708.

henvender til Skr. af 24/8 19 31
til teknisk Forvaltning til Bygningsinspektoret

268
Byggnads- och
Giantes Kommiss.

G. K. T. F.
1853-1931.

ALV. COCK CLAUSEN.
ARCHITECT, 26 AF A. &
NINTH ST. S. S.
Alv. Cock Clausen
7434

Fig. 13 Rygård, første étage og stueplan, 1931 (Gentofte kommunes byggesagsarkiv).

Indlægget til Skr. af 24. 8. 1931
 og den hush. foranstaltning til

C. T. F.
57-1931.

100 COCK TAUSSEN
ALBERT L. H. L. A.
NINETY SEVEN
TEL. 10888
L. H. L. A.
L. H. L. A.
7481

30

